

U S N E S E N Í

Krajský soud v Praze rozhodl v senátu složeném z předsedy Mgr. Ing. Petra Šuránka a soudců Mgr. Věry Pazderové, LL.M., M.A., a JUDr. Davida Krysky, Ph.D., ve věci

žalobce: **A. T. H.**

t. č. Věznice X

proti

žalované: **Vězeňská služba České republiky, Věznice Oráčov**
sídlem Oráčov 159

o žalobě na ochranu před nezákonným zásahem žalované

t a k t o :

I. Žaloba se odmítá.

II. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

O d ů v o d n ě n í :

1. Žalobce se žalobou podle § 82 a násl. zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“) domáhá, aby soud zakázal žalované provádět srážky z částečného invalidního důchodu žalobce s výjimkou srážek na náklady výkonu trestu odnětí svobody, popř. jiných škod, a s výjimkou náhrady zdravotní péče.
2. V žalobě žalobce uvedl, že mu žalovaná od 1. 1. 2022 bere veškeré peníze, a to celý důchod (který pobírá od roku 1996), na základě údajného civilního sporu a rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 1. 9. 2020, č. j. 39 Co 161/2020-212. Tím mu znemožňuje mimo jiné splácet pohledávky Okresnímu soudu v Ústí nad Labem.
3. Soud shledal, že žaloba je nepřipustná.
4. Podle § 82 odst. 1 s. ř. s. „[k]aždý, kdo tvrdí, že byl přímo zkrácen na svých právech nezákonným zásahem, pokynem nebo donucením (dále jen „zásah“) správního orgánu, který není rozhodnutím, a byl zaměřen přímo proti němu nebo v jeho důsledku bylo proti němu přímo zasaženo, může se žalobou u soudu domáhat ochrany proti němu nebo určení toho, že zásah byl nezákonný.“
5. Podle § 85 s. ř. s. je žaloba nepřipustná, lze-li se ochrany nebo nápravy domáhat jinými právními prostředky; to neplatí v případě, domáhá-li se žalobce pouze určení, že zásah byl nezákonný.
6. Při zkoumání přípustnosti žalob ve smyslu § 85 s. ř. s. si soud musí nejprve ujasnit, zda je projednáváná žaloba „zápůrčí“, tj. směřuje proti zásahu, který doposud nebyl ukončen, anebo „určovací“, tedy směřuje proti zásahu, který již ukončen byl. Zatímco u určovací žaloby soud nezkoumá, zda se žalobce ochrany před zásahem či jiné formy nápravy

Shodu s prvopisem potvrzuje: L. K. U.

mohl domáhat jinými právními prostředky, a pokud ano, zda tak učinil, u zápůřčí žaloby takové zkoumání provést musí. Zjistí-li, že uvedené právní prostředky měl žalobce k dispozici, avšak nevyužil jich, musí žalobu odmítnout pro nepřipustnost podle § 46 odst. 1 písm. d) ve spojení s § 85 s. ř. s.

7. Jinými slovy, zápůřčí zásahová žaloba je přípustná, jen pokud žalobce předtím, než se obrátil na soud, využil jiného právního prostředku, který mu právní řád dal k dispozici (§ 85 s. ř. s.). Teprve poté, co nedosáhl ochrany nebo nápravy závadného stavu za pomoci takového právního prostředku, může žalobce podat žalobu podle § 82 a násl. s. ř. s. [srov. usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu (dále též „NSS“) ze dne 31. 8. 2005, č. j. 2 Afs 144/2004-110, č. 735/2006 Sb. NSS]. Přípustnost žaloby je přitom třeba posuzovat ke dni, kdy byla podána, a nemůže se odvíjet od okolností, které nastanou teprve během řízení o žalobě, jež byla od počátku nepřipustná. Přípustnost žaloby nemůže být závislá na tom, kdy soud o žalobě rozhodne (viz např. rozsudek NSS ze dne 18. 2. 2021, č. j. 9 As 298/2020-16, bod 14).
8. V rozsudku ze dne 26. 5. 2023, č. j. 4 As 16/2023-39, Nejvyšší správní soud potvrdil, že na právě uvedených závěrech ustálené judikatury nic nezměnil nálezný Ústavního soudu ze dne 24. 8. 2021, sp. zn. IV. ÚS 3523/20, který se týkal vyčerpání právních prostředků ochrany před podáním nečinnosti žaloby. Nejvyšší správní soud v citovaném rozsudku podrobně vysvětlil rozdíly mezi oběma žalobními typy a důvody, pro které nelze uvedený nálezný Ústavního soudu aplikovat v případě žalob na ochranu před nezákonným zásahem. Výjimku Nejvyšší správní soud dovodil jen v případě zásahů spočívajících v tzv. faktické nečinnosti, to však není případ právě žalovaného zásahu, který má spočívat v nezákonné aktivitě žalované. Na plné odůvodnění rozsudku č. j. 4 As 16/2023-39 soud pro stručnost odkazuje.
9. V projednávané věci soud nemá pochyb o tom, že se jedná o žalobu zápůřčí. Žalobce vymezil zásah jako zásah trvající (žalovaná mu podle jeho slov bere veškeré finanční prostředky, resp. částečný invalidní důchod) a podle žalobního petitu se domáhal, aby soud žalované do budoucna zakázal v namítaném jednání pokračovat.
10. Vzhledem k této skutečnosti soud žalobce vyzval, aby sdělil, zda před podáním žaloby využil k obraně svých práv právní prostředky, které právní řád nabízí, tedy konkrétně žádost adresovanou příslušnému státnímu zastupitelství o dozor (§ 16a odst. 5 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů; dále jen „zákon o státním zastupitelství“) a následně žádost o přezkoumání způsobu vyřízení tohoto podání u nejbližšího vyššího státního zastupitelství (§ 16a odst. 7 téhož zákona).
11. Nejvyšší správní soud totiž v rozsudku ze dne 24. 3. 2021, č. j. 10 As 350/2020-36, potvrdil, že primární kontrolu dodržování právních předpisů v prostorách, kde se vykonává trest odnětí svobody, vykonává státní zástupce, nikoli správní soudy.
12. Podle § 4 odst. 1 písm. b) zákona o státním zastupitelství státní zastupitelství v rozsahu, za podmínek a způsobem stanoveným zákonem vykonává dozor nad dodržováním právních předpisů v místech, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranné léčení, zabezpečovací detence, ochranná nebo ústavní výchova, a v jiných místech, kde je podle zákonného oprávnění omezována osobní svoboda. Podle § 78 odst. 2 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, (dále jen „zákon o výkonu trestu“) je státní zástupce při výkonu dozoru oprávněn mimo jiné „c) *prověřovat, zda příkazy a rozhodnutí Vězeňské služby ve věznici týkající se výkonu trestu odpovídají zákonům a jiným právním předpisům, d) žádat od zaměstnanců Vězeňské služby ve věznici potřebná vysvětlení, předložení spisů, dokladů, příkazů*

a rozhodnutí týkajících se výkonu trestu, e) vydávat příkazy k zachovávaní předpisů platných pro výkon trestu“.

13. Předpisy platnými pro výkon trestu je přitom třeba rozumět především zákon o výkonu trestu a jeho prováděcí vyhlášku. Těmito předpisy se řídí také dispozice odsouzeného s finančními prostředky na účtu vedeném věznicí po dobu výkonu trestu odnětí svobody (viz zejm. § 25 zákona o výkonu trestu).
14. Správní soudnictví poskytuje subsidiární ochranu (§ 5 s. ř. s.). Do vztahu mezi osobou ve výkonu trestu odnětí svobody a konkrétní věznicí může správní soud proto vstoupit až poté, co tato osoba bezúspěšně požádala příslušného státního zástupce o *dozor* podle § 16a odst. 5 zákona o státním zastupitelství a s žádostí o přezkoumání způsobu vyřízení jejího podání neuspěla ani u nejbližšího vyššího státního zastupitelství (§ 16a odst. 7 téhož zákona), které ve věci vykonává instanční *dohled*. Dozorová pravomoc státního zástupce (v kombinaci s dohledem nadřízeného státního zastupitelství) je plnohodnotným prostředkem nápravy v oblasti zásahů vězeňské služby do práv osob ve výkonu trestu odnětí svobody, a je tedy třeba před podáním zásahové žaloby využít tento prostředek nápravy. Z toho jednoznačně podle zmíněného rozsudku č. j. 10 As 350/2020-36 plyne závěr, že osoba ve výkonu trestu odnětí svobody, která se domnívá, že byla přímo zkrácena na svých právech nezákonným zásahem, pokynem nebo donucením Vězeňské služby, musí nejdříve hledat ochranu u státního zastupitelství a teprve následně u správních soudů.
15. Podání odsouzeného žádající příslušné státní zastupitelství o dozor (§ 16a odst. 5 zákona o státním zastupitelství) a žádost o přezkoumání způsobu vyřízení tohoto podání u nejbližšího vyššího státního zastupitelství (§ 16a odst. 7 téhož zákona) proto představují právní prostředky ochrany nebo nápravy, které je nutno vyčerpat před podáním žaloby na ochranu před nezákonným zásahem ve smyslu § 85 s. ř. s.
16. Žalobce v reakci na zmíněnou výzvu soudu sdělil: „*Vámi popisovaný postup uplatňuji až nyní, nicméně v rámci podané žaloby tedy žádám pouze o určení, že zásah byl nezákonný.*“
17. Z vyjádření žalobce je tedy zřejmé, že prostředky nápravy podle zákona o státním zastupitelství před podáním žaloby nevyčerpal, ale učinil tak až po podání žaloby. Nevyužití těchto prostředků nápravy tak způsobuje nepřipustnost zápůřčí zásahové žaloby ve smyslu (§ 85 s. ř. s.).
18. Na výše uvedeném závěru nemůže nic změnit skutečnost, že žalobce poté, co si na základě výzvy soudu uvědomil, že nevyčerpal nezbytné prostředky nápravy před podáním žaloby, změnil svůj požadavek na rozhodnutí soudu tak, že žádá již jen určení, že zásah byl nezákonný.
19. V již zmíněném rozsudku č. j. 4 As 16/2023-39 Nejvyšší správní soud zdůraznil, že žalobce nemá možnost volby, zda podá žalobu čistě určovací, či naopak zápůřčí (bod 11). Dodal, že „[j]estliže zásah trvá (popř. trvají jeho důsledky či brozí jeho opakování), lze podat pouze zápůřčí zásahovou žalobu. Žalobce nemůže v takové situaci podat žalobu čistě určovací (a tím obejít příkaz zákona uplatnit nejprve jiné právní prostředky ochrany ve smyslu § 85 s. ř. s.; k tomu srov. rozsudek rozšířeného senátu NSS ze dne 26. 3. 2021, č. j. 6 As 108/2019-39, bod 109, č. 4178/2021 Sb. NSS). Z § 87 odst. 2 s. ř. s. se totiž podává, že čistě deklaratorní zásahová žaloba nemá místo v případech, kdy zásah stále trvá nebo trvají jeho účinky, případně brozí opakování zásahu. V takovém případě je zapotřebí domáhat se ochrany tzv. zápůřčí zásahovou žalobou. Z toho plyne,

že jestliže se stěžovatel domáhal ochrany proti trvajícím důsledkům zásahu, byl povinen vyčerpat prostředky nápravy před správními orgány dle § 85 s. ř. s.“

20. Ze žaloby jednoznačně plyne, že žalobce vymezil zásah jako trvalý. Následnou změnu jen v rozsahu navrhovaného petitu (tj. nikoliv změnu v popisu skutku, jenž žalobce vnímá jako nezákonný zásah žalovaného) proto nelze vnímat jinak než pouze jako snahu o obcházení zákonného požadavku na uplatnění jiných právních prostředků ochrany ve smyslu § 85 s. ř. s. V případě trvajících zásahů ostatně zákon předpokládá vydání zakazujícího, resp. příkazujícího, jedná-li se o přetrvávající nezákonné jednání žalovaného (srov. závěrečnou část věty první § 87 odst. 2 s. ř. s.), přičemž nezákonnost zásahu lze sice k požadavku žalobce deklarovat také, nemůže však co do merita věci jít o výrok jediný.
21. S ohledem na výše uvedené soud žalobu odmítl pro nepřipustnost podle § 46 odst. 1 písm. d) ve spojení s § 85 s. ř. s.
22. Závěrem soud doplňuje, že žalobci není tímto rozhodnutím odepřen přístup k soudu. Protože podání ke státnímu zástupci lze považovat za účinné prostředky nápravy ve smyslu § 85 s. ř. s., které je třeba je před podáním (jiné než deklaratorní) žaloby vyčerpat, lhůta pro podání zásahové žaloby podle § 84 odst. 1 s. ř. s. by před jejich vyčerpáním vůbec nemohla začít běžet. Krom toho lhůta k podání žaloby nezačne u trvalého zásahu běžet, dokud tento zásah trvá. Pokud by snad ke dni rozhodnutí soudu žalobce již vyčerpal výše zmíněné prostředky ochrany (o čemž však soudu není nic známo, neboť žalobce jej o takovém případném vývoji neinformoval), bude otázka včasnosti případné následné zásahové žaloby předmětem až následného soudního řízení a nemůže nic změnit na výsledku nynějšího řízení. Posouzení nyní předložené žaloby vychází z ustálené judikatury. Jak uvedl Nejvyšší správní soud v již zmíněném rozsudku č. j. 4 As 16/2023-39: *„Judikaturu Nejvyššího správního soudu v dané otázce lze považovat za ustálenou (dlouhodobou a vnitřně jednotnou, opakovaně byly její závěry potvrzeny v rozhodnutích rozšířeného senátu). Stěžovatel tak mohl v době, kdy žalobu podával, vědět, že právní prostředky dle § 16a odst. 5 a 7 zákona o státním zastupitelství jsou právními prostředky ochrany nebo nápravy proti žalovanému zásahu ve smyslu § 85 s. ř. s., které je třeba vyčerpat před podáním žaloby“* (bod 42).
23. Výrok o náhradě nákladů řízení se opírá o § 60 odst. 3 s. ř. s., podle něhož žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení, byla-li žaloba odmítnuta.
24. S ohledem na nutné odmítnutí žaloby soud nerozhodoval o návrhu žalobce na osvobození od soudních poplatků.

Poučení :

Proti tomuto rozhodnutí lze podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů ode dne jeho doručení. Kasační stížnost se podává ve dvou vyhotoveních u Nejvyššího správního soudu, se sídlem Moravské náměstí 6, Brno. O kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud.

Lhůta pro podání kasační stížnosti končí uplynutím dne, který se svým označením shoduje se dnem, který určil počátek lhůty (den doručení rozhodnutí). Připadne-li poslední den lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejbližší následující pracovní den. Zmeškání lhůty k podání kasační stížnosti nelze prominout.

Kasační stížnost lze podat pouze z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 s. ř. s. a kromě obecných náležitostí podání musí obsahovat označení rozhodnutí, proti němuž směřuje,

v jakém rozsahu a z jakých důvodů jej stěžovatel napadá, a údaj o tom, kdy mu bylo rozhodnutí doručeno.

V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie.

Soudní poplatek za kasační stížnost vybírá Nejvyšší správní soud. Variabilní symbol pro zaplacení soudního poplatku na účet Nejvyššího správního soudu lze získat na jeho internetových stránkách: www.nssoud.cz.

Praha 30. května 2023

Mgr. Ing. Petr Šuránek, v. r.
předseda senátu